

Одним із ключових висновків є те, що хоча Конституція України та міжнародні норми забороняють звуження існуючих прав, держава змушена балансувати між забезпеченням прав ВПО та фінансовими потребами, що викликано складною економічною ситуацією. Важливо, щоб будь-які обмеження мали обґрунтований і тимчасовий характер та супроводжувалися заходами, які захищають базові соціальні права. Дотримання принципів пропорційності та недискримінації має стати основою державної політики у сфері соціального захисту ВПО під час війни.

Таким чином, для ефективного захисту прав внутрішньо переміщених осіб необхідно вдосконалювати механізми доступу до соціальних виплат і допомоги, спрощувати адміністративні процедури, а також забезпечувати достатній рівень фінансування соціальних програм. Держава повинна продовжувати адаптувати свою політику відповідно до змін у ситуації та потребах ВПО, зберігаючи при цьому основні конституційні та міжнародні стандарти захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
2. Внутрішньо переміщені особи. URL : <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>.
3. В Україні зараз 4,6 мільйона переселенців. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3874328-v-ukraini-zaraz-46-miljona-pereselenciv-veresuk.html>.
4. Якщо влада не боїться свого народу, то вона створює адміністративні суди, які допомагають людям її контролювати. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1639267>.
5. Соціальні права в Україні під час війни: Звіт про оцінку потреб. URL : <https://rm.coe.int/needs-assessment-ua-2/1680a9b408>.

Цагік ОГАНІСЯН,
старший науковий співробітник
Навчально-наукової лабораторії
дослідження проблем забезпечення
прав осіб, які постраждали від війни
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Міжнародні стандарти захисту права на доступ до правосуддя для осіб з інвалідністю ґрунтуються на ключових принципах рівності, недискримінації та інклюзії. Одним із фундаментальних документів, який

закріплює ці стандарти, є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006), яка ратифікована Україною. Згідно зі статтею 13 Конвенції держави-учасниці зобов'язуються забезпечувати доступ осіб з інвалідністю до правосуддя нарівні з іншими, зокрема через адаптацію процесуальних норм, фізичну доступність судів та підготовку суддів і працівників судових органів для роботи з особами з інвалідністю [1].

Додатково важливі рекомендації закріплені в Міжнародних принципах та керівних вказівках щодо доступу до правосуддя для осіб з інвалідністю (2020), схвалених ООН. Цей документ підкреслює важливість фізичної, інформаційної та процедурної доступності правосуддя. Зокрема, рекомендується впровадження спеціальних комунікаційних технологій, адаптація судової документації та забезпечення сурдоперекладу для осіб із порушеннями слуху. Крім того, наголошується на обов'язку держав забезпечити доступ до правової допомоги та інших підтримуючих послуг для осіб з інвалідністю [2].

Ще одним важливим документом є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950). Її стаття 6 гарантує кожному право на справедливий судовий розгляд, включаючи забезпечення рівності сторін у процесі. Це положення має важливе значення для осіб з інвалідністю, оскільки вони часто стикаються з дискримінаційними бар'єрами у доступі до правосуддя [3].

Особливу увагу також слід звернути на Декларацію ООН про права інвалідів (1975), яка стала одним із перших міжнародних актів, що акцентував на необхідності забезпечення рівного доступу осіб з інвалідністю до всіх сфер життя, включаючи правосуддя. У ній зазначено, що держава має створювати умови для ефективної участі осіб з інвалідністю у суспільному житті, що включає адаптацію судової інфраструктури [4].

У рамках Європейського Союзу важливим документом є Хартія основоположних прав Європейського Союзу (2000), яка в статті 47 гарантує право кожної людини на ефективний засіб правового захисту та справедливий судовий розгляд. Хартія підкреслює необхідність забезпечення особливих потреб вразливих категорій населення, включаючи осіб з інвалідністю, у доступі до правосуддя [5].

Таким чином, міжнародні стандарти захисту права на доступ до правосуддя для осіб з інвалідністю охоплюють широкий спектр питань – від фізичної доступності судів до інформаційної підтримки та адаптації судових процедур. Вони є основою для розробки національних політик, спрямованих на усунення бар'єрів для осіб з інвалідністю в судовій системі.

Україна, ратифікувавши основні міжнародні документи, зокрема Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, взяла на себе зобов'язання забезпечити рівний доступ до правосуддя для осіб з інвалідністю. Однак в умовах воєнного стану реалізація цих стандартів стикається зі значними викликами, що пов'язані як із загальними труднощами функціонування судової системи, так і з особливостями забезпечення прав осіб з інвалідністю.

Однією з ключових проблем є фізична недоступність судових установ. Багато судових будівель пошкоджено або зруйновано через бойові дії, що значно ускладнює їх доступність для осіб з обмеженими можливостями. Крім того, через транспортні обмеження та небезпеку переміщення навіть функціонуючі суди залишаються важкодоступними. За даними Міністерства юстиції України, у багатьох регіонах країни функціонують мобільні судові установи, які мають компенсувати ці обмеження, однак їх кількість та доступність залишаються недостатніми [6].

Ще одним значним викликом є забезпечення інформаційної доступності. Відсутність адаптованих матеріалів, таких як документи у форматі шрифту Брайля чи сурдопереклад під час судових засідань, значно обмежує можливості осіб з інвалідністю брати участь у процесі. Ця проблема суперечить зобов'язанням, передбаченим Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю, яка вимагає забезпечення комунікаційної підтримки та відповідних технологій (стаття 13) [7].

Воєнний стан також посилює проблеми із забезпеченням правової допомоги. Багато адвокатів залишили регіони активних бойових дій або були мобілізовані, що обмежує доступ до правової допомоги для вразливих категорій населення, включаючи осіб з інвалідністю. Хоча Закон України «Про безоплатну правову допомогу» гарантує можливість отримання юридичних послуг, у реальних умовах війни реалізація цього права стає проблематичною через обмежені ресурси системи безоплатної правової допомоги [8].

Водночас цифровізація судової системи частково сприяє реалізації міжнародних стандартів. Зокрема, підсистема «Електронний суд» дає можливість брати участь у процесах дистанційно. Однак не всі особи з інвалідністю можуть скористатися цими послугами через відсутність технічних засобів чи нестабільність інтернет-зв'язку в регіонах активних бойових дій.

Україна також активно співпрацює з міжнародними організаціями для вдосконалення реалізації стандартів. Зокрема, за підтримки Програми розвитку ООН (UNDP) впроваджуються проекти, спрямовані на адаптацію судової інфраструктури до потреб осіб з інвалідністю. Важливим є й використання рекомендацій «Міжнародних принципів та керівних вказівок щодо доступу до правосуддя для осіб з інвалідністю» для розробки національних політик [10].

Реалізація міжнародних стандартів захисту права на доступ до правосуддя для осіб з інвалідністю в Україні в умовах воєнного стану стикається з численними викликами, серед яких фізична та інформаційна недоступність судів, проблеми з правовою допомогою та психологічні труднощі. Для забезпечення ефективної реалізації цих прав необхідно вдосконалювати законодавство, посилювати цифровізацію судової системи, адаптувати інфраструктуру та залучати громадські організації до моніторингу

виконання міжнародних зобов'язань. Впровадження комплексного підходу сприятиме створенню інклюзивної судової системи, яка відповідатиме міжнародним стандартам навіть у складних умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.
2. Міжнародні принципи та керівні вказівки щодо доступу до правосуддя для осіб з інвалідністю. 2020. URL : <https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2020/10/Access-to-Justice-EN.pdf>.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
4. Декларація ООН про права інвалідів. URL : <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-rights-disabled-persons>.
5. Хартія основоположних прав Європейського Союзу. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text.
6. Інформація Міністерства юстиції України про мобільні суди. URL : <https://minjust.gov.ua/>
7. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.
8. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 08.07.2011 р. № 3671-VI . URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.
9. Міжнародні принципи та керівні вказівки щодо доступу до правосуддя для осіб з інвалідністю. URL : <https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2020/10/Access-to-Justice-EN.pdf>.

Ганна САМІЛО,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та трудового права
Національного університету
«Запорізька політехніка»,
кандидат юридичних наук, доцент

**ПРАВОВА НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВИД ЮРИДИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА**

Правова нормотворча діяльність є важливою складовою юридичної діяльності, яка включає процес створення, змінення та скасування правових норм, що регулюють суспільні відносини. Це діяльність, що здійснюється органами державної влади, а також іншими суб'єктами, на яких покладено відповідні повноваження для формування та розвитку правових норм. Нормотворчість – це основа, яка забезпечує функціонування правової системи держави та її здатність ефективно реагувати на зміни в суспільному житті. У правовій науці правова нормотворча діяльність є одним із основних механізмів, через який реалізуються принципи правопорядку, справедливості та законності.